



Citace záznamu

Zdeňka Michalová, Lucie Bartůňková, Státní zámek Telč, Sousoší Adama a Evy, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě* (online databáze), <https://stuky.upce.cz/node/544>, vyhledáno 27. 4. 2024.

Státní zámek Telč, Sousoší Adama a Evy

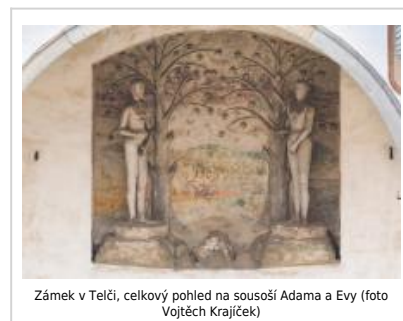
Číslo záznamu: 544

Bližší určení díla: Výklenek se samostatně stojícími figurami a reliéfní dekorací v exteriéru zámku

Památkově chráněno, č. úskp: 15430/7-5249, 218

Umístění: Východní arkádová chodba hlavního zámekového nádvoří

Datec: po roce 1572



Zámek v Telči, celkový pohled na sousoší Adama a Evy (foto Vojtěch Krajiček)

Anotace

Výklenek s reliéfní výzdobou a samostatnými figurami Adama a Evy ve zdi oddělující zámekovou zahradu a hlavní nádvoří telčského zámku vznikl mezi léty 1571–1576. Dílo svou ikonografií odkazuje na biblický ráj a významově se váže k přilehlé zámekové zahradě, v níž se nacházejí další štuková díla. Dílo prošlo v minulosti několika opravami, doložen je restaurátorský zásah v letech 1929–1930.

Abstract

The niche with relief decoration and statues of Adam and Eve in the wall separating the castle garden and the main courtyard of Telč Castle was built between 1571–1576. The iconography of the work refers to the biblical paradise and is linked in meaning to the adjacent castle garden, which contains other stucco works. The work has been repaired several times in the past, and there is evidence of restoration work in 1929–1930.

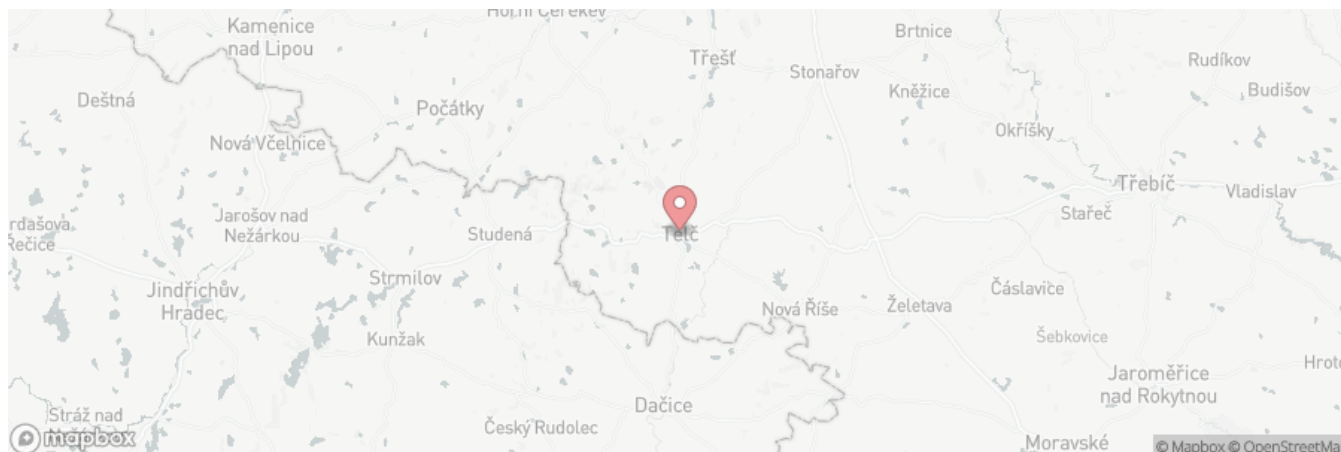
Kraj	Okres	Obec	Katastr
Kraj Vysočina	Jihlava (okres)	Telč	Telč

Ulice, čp. / č. o.

nám. Zachariáše z Hradce 1

GPS

49.185400708819, 15.451657230492



Technika šuku	Materiálová skladba	Povrchové úpravy	Původnost
	složení jádrového šuku: pojivo – mikrit; plnivo – kopaný písek složení štukové vrstvy: pojivo – mikrit; plnivo – křemenný písek složení povrchové vrstvy: pojivo; plnivo – kopaný písek + drcený mramor	polychromie Fragmenty polychromie. Na figurách dochované pouze lokálně. Na pozadí sousoší je rozsah dochovaných barevných vrstev větší.	Původní stav s druhotnými zásahy

Uměleckohistorický popis

Sochy Adama a Evy jsou situovány v mělké segmentové nise umístěné v jižní části východního křídla arkád ve zdi oddělující hlavní nádvoří a zahradu. Plně plastické nahé figury muže a ženy stojí na nízkých soklech a jsou osazeny na stylizovaném skalisku, pozadí je tvořeno malovanou krajinou a dvěma reliéfními listnatými stromy s jablky, které nesou zbytky polychromie. V malovaném pozadí je patrné několik zvířecích figur (zajíc, srnčí zvěř) a také postava vousatého muže v červeném rozevlátém rouchu. Nepochybně jde o postavu Boha Otce při stvoření Evy z Adamova žebra. Strom vpravo, za bůhovou Evy, je otočen hadem s ženskou tváří. V základnu se nacházejí tři orámovaná pole s nízkými reliéfy – po stranách nad hlavami figur se nacházejí maskarony (nad Evou mužská tvář s vousy tvořeným stylizovanou mušlí, nad Adamem ženská tvář). Střední protáhlé pole vyplňují dva putti. Figury Adama a Evy nejsou provedeny anatomicky přesně, spíše jde o stylizované postavy zjednodušených tvarů a nepřesných proporcí. Sochy stojí na nízkých hranolových soklech a jsou k sobě diagonálně natočeny. Adam je vyobrazen s krátkými vlasy a plnovousem, v pravé pokrčené ruce drží jablko, levou rukou si přidržuje list zakrývající přirození. Eva má delší rozpuštěné vlasy splývající na záda, v pravé ruce drží jablko a levou rukou si zakrývá klín fíkovým listem.

Znázornění pozadí scény hříchu Adama a Evy se dvěma stromy v rajske zahradě představuje vcelku neobvyklé řešení. Pro takovou kompozici nebyla nalezena zcela odpovídající grafická předloha, můžeme však uvažovat o určité inspiraci grafikou Marcantonio Raimondioho založené na Rafaelově předloze, která se během 16. století velmi rozšířila. S telčským výjevem má shodné dva výrazné stromy i zobrazení hada s ženskou tváří a účesem, který se velmi podobá vyobrazení Evy. U scény stvoření Evy v malovaném pozadí niky je identifikace grafické předlohy obtížná. Fragment zobrazení Boha Otce se však podobá několika konvenčně řešeným grafikám stejného tématu z období první poloviny 16. století.

Vznik díla lze přibližně datovat do doby krátce po stavbě východního křídla arkády. Dendrochronologickým datováním bylo zjištěno, že krov nad arkádou byl sestaven ze dřeva káceného v letech 1571–1572. Lze předpokládat, že k vytvoření dekorace v nise došlo krátce po dostavbě této části zámku. Dataci díla do sedmdesátých let, respektive nejpozději do roku 1576, potvrzuje přímá materiálová souvislost s erbem císaře Maxmiliána II. umístěného v arkádové chodbě zámecké zahrady. Erb musel vzniknout po výstavbě arkády dendrochronologicky datované rokem 1571 a v době vlády císaře, který zemřel roku 1576. Erb a figury Adama a Evy mají shodné složení štku, proto je jisté, že vznikly ve stejné době a činností jedné štukatérské dílny. Význam výklenku s postavami Adama a Evy spočívá v souvislostech se zámeckou zahradou, která byla v prostoru za velkou arkádou budována od počátku sedmdesátých let 16. století. Právě umístění díla v blízkosti vstupu do zahrady na rozhraní s nádvořím naznačuje, že ve vymezeném prostoru ve východní části zámeckého areálu vznikala „rajská zahrada“.

Historické zásahy / opravy

Změny v dispozici soch a v prezentaci malovaného pozadí. V nástěnné malbě lze rozeznat snahu o retuš defektů v barevné vrstvě omezenou škálou barevnosti.

V letech 1929–1930 proběhla rozsáhlá obnova zámeckých fasád, kterou prováděla brněnská firma A. Zeithammer – V. Michl. K obnově se nedochovala dokumentace, z účetního materiálu je však patrné, že oprava zahrnovala i výklenek s figurami Adama a Evy. Na základě fotografií pořízených v období před opravou a po ní je patrné, že došlo k určité změně pozice soch a úpravě terénu pod nimi. Na starších snímcích je spodní strana výklenku hladká, patrně jsou pouze sokly soch. Na snímcích z doby po opravě je viditelná úprava podkladu do podoby stylizované skály, jež je součástí díla do současnosti (viz Michalová – Bartůňková – Tišlová 2020, s. 363–365).

Literatura

Vlasta Kratinová – Bohumil Samek – Miloš Stehlík, *Telč: historické město jižní Moravy*, Praha 1992, s. 98–99.

Jiří Kroupa – Ondřej Jakubec, *Telč. Historické centrum*, Praha 2013, s. 42.

Pavel Mach – Jan Salava, Renesanční sídlo Zachariáše z Hradce na Telči v druhé polovině 16. století, *Zprávy památkové péče* 72, č. 4, 2012, s. 258–264.

Zdeňka Michalová, Zámek Telč, in: Michal Konečný (ed.), *Na věčnou paměť, pro slávu a vážnost. Renesanční aristokratická sídla v Čechách a na Moravě ve správě Národního památkového ústavu*, Kroměříž 2017, s. 553–581.

Zdeňka Michalová – Lucie Bartůňková – Renata Tišlová, Renesanční štukové sochy Adama a Evy na zámku v Telči, *Zprávy památkové péče* 80, č. 3–4, 2020, s. 354–365.

Zdeňka Michalová, Renesanční zahrada zámku v Telči, in: Jan Galeta – Ondřej Jakubec – Radka Nökkala Miltová – Tomáš Valeš (edd.), *Od dějin umění k uměleckému dílu. Cesty k porozumění vizuální kultuře*, Brno 2021, s. 57–64.

Zdeňka Papežová, *Plastická a malířská výzdoba zámku v Telči* (diplomová práce), Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 1952, s. 39.

August Prokop, *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung. III. Band*, Wien 1904, s. 869–885.

Jan Salava, *Rodová a osobní prezentace Zachariáše z Hradce v zámecké rezidenci v Telči* (diplomová práce), Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2010, s. 123–126.

Renata Tišlová – Jana Waisserová – Pavel Waisser – Thomas Köberle, Italský renesanční štuk na zámku v Telči – materiálová charakteristika a jeho technologická rekonstrukce, in: *Acta Artis Academica. Sborník 5. mezioborové konference ALMA: Interpretace analýzy výtvarného umění v různých kontextech*, Praha 2014, s. 153–180.

Pavel Waisser – Jana Waisserová – Renata Tišlová – Petra Hečková, *Renesanční štuková díla zámku v Telči v kontextu dějin umění, technologie a restaurování*, Pardubice 2020, s. 123–128.

Prameny

Lucie Bartůňková – Zdeněk Kovářík – Vojtěch Krajíček – Zdeňka Michalová, *Interdisciplinární průzkum štukového sousoší Adama a Evy. Státní zámek Telč*, Litomyšl 2020. Uloženo na FR UPCE a SZ Telč.

Renata Tišlová – Alena Hurtová, *Chemicko-technologický průzkum povrchových a barevných úprav štukové výzdoby: Státní zámek Telč: štuková výzdoba výklenku hlavního nádvoří, štukové sochy Adama a Evy*, Litomyšl 2019. Uloženo na FR UPCE a SZ Telč.

Odkazy

[Jan Salava, Rodová a osobní prezentace Zachariáše z Hradce v zámecké rezidenci v Telči \(diplomová práce\), Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2010.](#)

Autoři záznamu

Zdeňka Michalová, Lucie Bartůňková

Datum poslední změny

9.7.2023

Fotodokumentace současného stavu



Zámek v Telči, celkový pohled na sousoší Adama a Evy (foto Vojtěch Krajíček, 2019)



Zámek v Telči, detail Adama (foto Lukáš Krajíček, 2019)



Zámek v Telči, detail nohou a podstavce Adama (foto Lukáš Krajíček, 2019)



Zámek v Telči, detail Evy (foto Lukáš Krajíček, 2019)



Zámek v Telči, detail nohou a podstavce Evy (foto Lukáš Krajíček, 2019)



Zámek v Telči, reliéf ve vrcholu ostění (foto Jana Waisserová, 2019)